

De achtergrond van het MuziekopleidersAkkoord

We gaan terug naar de basis. Wat is het DNA van de pabo en het conservatorium? Welke plek neemt muziekonderwijs in de beide instituten in en hoe draagt de samenwerking bij aan het verstevigen en verbeteren van die plek? Wat merkt het primair onderwijs daar vervolgens van, en daarmee uiteindelijk de samenleving? We beginnen met het DNA van de pabo.

De pedagogische academie basisonderwijs (pabo)

In het DNA van de pabo's zit de aandacht voor de ontwikkeling van het kind: de lichamelijke (sensorische) ontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling en cognitieve ontwikkeling. Vakken en vormingsgebieden worden altijd aan die ontwikkelingen gekoppeld. De nadruk ligt dus op ontwikkeling, niet zozeer op vakmatige beheersing. Pedagogische en didactische kennis en kunde staan centraal in de opleiding. Studenten leren hoe vanuit de verschillende vakken en vormingsgebieden bij te dragen aan de ontwikkeling van het kind. Zij leren ook wat het belang van de verschillende vakken en vormingsgebieden is bij die ontwikkelingen.

Positie muziekonderwijs binnen de pabo

Muziek vormt van oudsher een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van kinderen. De afgelopen decennia is de invloed van het 'opbrengstgericht werken' toegenomen, waarbij de nadruk kwam te liggen op de ontwikkeling en toetsing van instrumentele vaardigheden zoals rekenen en taal, en internationale rankings. Daardoor is de aandacht voor de kunstvakken in het basisonderwijs verflauwd. Tegelijkertijd zijn voor het opleidingsonderwijs 'kennisbases' geformuleerd. Met de kennisbases is het denken in doorgaande ontwikkeling, vakverbreding en vakintegratie onder druk komen te staan.

We zagen dan ook dat er 'handelingsverlegenheid' onder leerkrachten is ontstaan bij het geven van muziekonderwijs. . Mogelijk hebben zij in hun opleiding onvoldoende bagage meegekregen of een onderwijskundige aanpak gehanteerd die onvoldoende effect heeft. Dit heeft ertoe geleid dat er in de beroepspraktijk onvoldoende mogelijkheden werden en worden gezien om met muziek en muziekonderwijs aan de slag te gaan.

Er is nu, dankzij de regeling Professionalisering muziekonderwijs pabo's van het Fonds van Cultuurparticipatie als onderdeel van het programma Méér Muziek in de Klas, weer meer aandacht voor muziekonderwijs in het curriculum van de pabo. Vakgericht en/of thematisch, er is meer tijd op het rooster, en er wordt ook aandacht besteed aan vakoverstijging en -integratie.

Samenwerking met conservatoria

De samenwerking met de conservatoria maakt zichtbaar dat er ook op opleidingsniveau 'vakoverstijgend' wordt gewerkt, door expertises bijeen te brengen en over en weer te benutten.

De pabo's hebben de volgende expertises te bieden aan de conservatoria ten aanzien van muziekonderwijs:

- pedagogiek en didactiek, ook ten aanzien van muziekonderwijs;
- de verankering van vakken, waaronder muziekonderwijs, in de curricula, al dan niet thematisch, vakoverstijgend (-integrerend) of vakgericht;
- de benadering van de school als 'oefenplaats', waarbij de oefening op de verschillende ontwikkelingslijnen en op gemeenschapsvorming is gericht.

De samenwerking met de conservatoria draagt met name bij aan het wegnemen van de handelingsverlegenheid bij studenten en leerkrachten. De samenwerking is gericht op:

- het versterken van de inhoud van alle soorten activiteiten binnen het muziekonderwijs over en weer;
- het ontwikkelen van een model waarin groepsleerkrachten, vakspecialisten, vakdocenten en onderwijsondersteuners een plek krijgen en houden in het basisonderwijs;
- het ontwikkelen van doorgaande leerlijnen muziekonderwijs en creatief denken en doen van 4 tot 18 jaar.

Het conservatorium

De conservatoria in Nederland richtten zich in het verleden vooral op het ambacht en de traditie van de uitvoerende musicus. Musiceren op het hoogste niveau was lange tijd het streven van de opleidingen. Dit streven betekende dat het onderwijs ook op het hoogste niveau gegeven werd door docenten/musicici die hun sporen ruimschoots verdiend hadden in de uitvoerende beroepspraktijk.

Tegenwoordig is de focus van de conservatoria veel breder. Binnen de bacheloropleidingen zijn ambacht en traditie nog steeds van groot belang, maar altijd in combinatie met vernieuwing en experiment. Vaak wordt er nu ook gesproken van *topdocenten* die lessen verzorgen, in plaats van *topmusicici*. De conservatoria richten zich voornamelijk op de ontwikkeling van muzikale vaardigheden. Een onderzoekende houding ten aanzien van de actualiteit en nieuwe ontwikkelingen, evenals de eigen ontwikkeling als musicus en docent, staan hierbij centraal. Bij de activiteiten wordt altijd het doel van die activiteit (concert, performance, workshop, les) als uitgangspunt genomen.

Positie muziekonderwijs binnen het conservatorium

Conservatoria worden daarnaast ondernemender, pakken hun rol op het gebied van *social engagement* en breiden hun netwerk uit. Dat zie je ook terug in het onderwijs. Educatie krijgt door deze ontwikkelingen een grotere plek in de curricula. Hiervoor wordt meer en meer samengewerkt met andere opleidingen, bijvoorbeeld voor de vakken Onderwijskunde, Methodiek, Educatie en Ondernemerschap. De opleiding Docent Muziek richtte zich voorheen vooral op het binnenschoolse werkveld, en dan met name het voortgezet onderwijs. Door de toegenomen aandacht voor muziekonderwijs in het primair onderwijs, is er binnen de conservatoria een nieuwe impuls gekomen en zijn er specialisaties ontstaan. Ook is er meer aandacht voor het speciaal onderwijs. Tegenwoordig zien we tot slot dat de focus van het binnenschoolse werkveld uitgebreid wordt met het buitenschoolse werkveld, waarbij er meer en breder aandacht is voor instrumentaal muziekonderwijs in het gehele instituut

De conservatoria hebben de volgende expertises te bieden aan de pabo's ten aanzien van muziekonderwijs:

- vaardigheden die leiden tot verbeteren van de startbekwaamheid t.a.v. het geven van muzieklessen;
- kennis en inzicht in muzikale ontwikkeling van kinderen;
- muziek-inhoudelijke kennis en vaardigheden, en het aanreiken van bijbehorende lesvormen en lesmateriaal;
- verstevigen van de kennis op het gebied van instrumentaal muziekonderwijs;
- verstevigen en verder ontwikkelen van een visie op het muziekonderwijs.

De samenwerking met pabo's draagt met name bij aan de pedagogische en didactische vaardigheden van studenten en vakleerkrachten:

- de integratie van muziekonderwijs in de lesprogramma's van en andere vakken op scholen;
- het formuleren van heldere lesdoelen van muziekonderwijs en de evaluatie ervan;
- vergroten van kennis en vaardigheden op het gebied van klassenmanagement;
- het versterken van vakmanschap van alle (aspirant) leraren;
- het leren stimuleren van de onderzoekende en nieuwsgierige houding van kinderen binnen het muziekonderwijs
- het (mede) positioneren van muziekonderwijs in het hart van leren en je ontwikkelen, en daarmee in de brede ontwikkeling (lichamelijk, sociaal- emotioneel en cognitief)

Het MuziekopleidersAkkoord: duurzame samenwerking pabo's en conservatoria

Op basis van de huidige ervaringen en de (prille) toegevoegde waarde van samenwerking sluiten pabo's en conservatoria een MuziekopleidersAkkoord. Daarbij hebben zij een aantal duurzame ambities. . Deze ambities worden in deelplannen verder uitgewerkt.

1. Afstemming en samenwerking op het gebied van het opleidingsonderwijs

Pabo's en conservatoria richten bestendige, centrale, collegiale overleggen en activiteiten in tussen alle lagen van de opleidingen:

- De directeurs-/ bestuurderslaag, die de grote lijnen bewaakt;
- De laag van de opleidingsmanagers, die zorgdragen voor goede coördinatie, facilitatie, zichtbaarheid, ontwikkeling van het programma en de verduurzaming ervan, evenals inhoudelijke aansturing.
- De laag van muziekdocenten van de pabo en docenten van de opleiding Docent Muziek, ingebed in het bredere conservatorium, waarbij expertise, kennis en ontwikkelingen worden gedeeld. Er vindt afstemming plaats op het punt van opleidingsinhouden. Er wordt werk gemaakt van leerkrachtenuitwisseling.
- De laag van de studenten. Er worden in de opleidingen ontmoetingen en momenten om samen te oefenen voor pabostudenten en conservatoriumstudenten gecreëerd.

Muziekonderwijs buiten de school

Op alle mogelijk fronten wordt steeds de koppeling gemaakt met het muziekonderwijs buiten de school. Hierbij gaat het om (instrumentaal) muziekonderwijs zoals aangeboden door muziekscholen, kunstcentra en muziekverenigingen, en ook muziekonderwijs aangeboden op kinderopvang en buitenschoolse opvang. Hiertoe wordt aandacht voor muziekonderwijs gevraagd in de volle breedte van het conservatorium, evenals in de MBO-opleidingen voor pedagogisch medewerkers en de Associate degree-opleidingen.

2. Inspelen op de regionale, maatschappelijke context

Instituten die worden omringt door plattelandsgebieden hebben op een andere maatschappelijke context in te spelen dan instituten die zich in een voornamelijk stedelijk gebied bevinden. Pabo's en conservatoria staan midden in de maatschappij en nemen de verantwoordelijkheid om in te spelen op behoeften en ontwikkelingen in hun eigen regio. Zo ontwikkelen de instituten innovatief onderwijs in samenhang en samenwerking met de omgeving.

3. Het uitwerken en implementeren van modellen die zorgen voor een goede rolverdeling tussen typen leerkracht en onderwijsondersteuners ten aanzien van muziekonderwijs

In het primair onderwijs functioneren diverse 'typen' leerkrachten als het om muziekonderwijs gaat: de generiek opgeleide leerkracht, de vakspecialist muziek en/ of de vakleerkracht muziek. De eerste twee zijn via de pabo opgeleid, de laatste via het conservatorium. Hierbij kunnen zij worden ondersteund door onderwijsassistenten. Voorkomen moet worden dat deze typen leerkrachten als concurrenten worden gezien, of slechter of beter opgeleid voor het vak muziek. Pabo's en conservatoria werken aan een model waarin alle typen leerkrachten, en ook onderwijsondersteuners, een gelijkwaardige rol kunnen en willen vervullen. Voor het uitwerken van mogelijke modellen wordt ook contact gezocht met de PO-Raad en de MBO-Raad

De kennis en ervaring die wordt opgedaan op het gebied van muziekonderwijs binnen het samenwerkingsverband, kan als voorbeeld dienen voor de andere kunstvakken om zodoende tot verbreding te komen. Er is tijd nodig om die kennis en ervaring op te bouwen en tot wasdom te laten komen. Voor de verbreding naar de andere kunstvakken, stelt het samenwerkingsverband een stappenplan met gepaste volgtijdelijkheid op.

4. Uitvoering geven aan mogelijke, specifiek op het gebied van muziekonderwijs gerichte uitkomsten van de Commissie Onderwijsbevoegdheden en curriculum.nu

Als vervolg op het advies van de Onderwijsraad (*Ruim baan voor leraren*) is de Commissie Onderwijsbevoegdheden van start gegaan om adviezen rond het opleiden van leerkrachten en de bijhorende bevoegdheden en bekwaamhedenstructuur verder uit te werken. Vooruitlopend op het in december 2020 te verwachten rapport van de commissie, doordenken pabo's en conservatoria mogelijke modellen voor het opleiden van leerkrachten met een algemene bevoegdheid (voor primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs) en specifieke bekwaamheden voor muziek. Dezelfde pro-actieve houding nemen de pabo's en conservatoria ook aan met betrekking tot onderwijsontwikkelingen zoals voorgesteld in het programma Curriculum.nu. Als samenwerkingsverband stellen we ons hierbij op als serieuze gesprekspartner.